

FRÅN
Kungl. Gymnastiska
Centralinstitutet
TILL
Gymnastik- och
idrottshögskolan

*En betraktelse av de
senaste 25 åren som
del av en 200-årig historia*

Redaktör Suzanne Lundvall
Gymnastik- och idrottshögskolan
Stockholm 2014

Innehållsförteckning

Del I – En självständig idrottshögskola i Stockholm

Från institution till en högskola för idrottens, skolans och samhällets behov <i>Suzanne Lundvall</i>	11
Mellan akademi och profession <i>Suzanne Lundvall</i>	29
Jubileumsåret <i>John Fürstenbach</i>	76
Studentkåren 2013 <i>Olof Unegård</i>	85

Del II – Utbildning

Läraryrprogrammet <i>Jane Meckbach & Bengt Larsson</i>	90
Hälsopedagogprogrammet <i>Eva Andersson, Staffan Hultgren, Lena Kallings & Eva Kraepelien Strid</i>	108
Tränarprogrammet <i>Anna Tidén & Jane Meckbach</i>	117
Sport Management <i>Eva Kraepelien Strid & Åsa Bäckström</i>	123
Från magisterkurs till masterexamen <i>Jane Meckbach & Maria Eklom</i>	127
Från idrottsgrenar till idrottslära <i>Gunnar Teng</i>	133

Ledarskap <i>Urban Bergsten & Jan Seger</i>	146
Laboratoriet för Tillämpad Idrottsvetenskap <i>Johnny Nilsson</i>	154
Undervisning inom rörelse, hälsa och miljö <i>Peter Schantz</i>	161
Del III – Forskning	
Forskningen vid GIH åren 1988-2013 <i>Peter Schantz</i>	176
Fysiologisk forskning åren 1988-2013 <i>Björn Ekblom</i>	181
Fysiologisk forskning åren 1988-2002 <i>Jan Henriksson</i>	187
Fysiologisk forskning åren 1992-2013 <i>Kent Sablin</i>	194
Fysiologisk forskning åren 1997-2013 <i>Eva Blomstrand</i>	200
Historisk forskning <i>John S. Hellström & Leif Yttergren</i>	207
Pedagogisk forskning <i>Lars-Magnus Engström, Håkan Larsson, Suzanne Lundvall & Karin Redelius</i>	210
Psykologisk forskning <i>Peter Hassmén & Göran Kenttä</i>	240
Forskning inom rörelselära <i>Toni Arndt</i>	245
Forskning inom temaområdet rörelse, hälsa och miljö samt humanbiologi <i>Peter Schantz</i>	253

Sport innovation <i>Johnny Nilsson</i>	263
Forskarutbildning i idrottsvetenskap <i>Håkan Larsson</i>	272
Om forskningens dolda krafter och exemplet Berit Sjöberg <i>Peter Schantz</i>	275
Del IV – GIH:s lokaler	
Idrottshögskolans lokaler <i>Yvonne Wessman</i>	282
GIH:s nybyggnation 2001 – 2013 <i>Dimiter Perniklijski</i>	286
Världens äldsta idrottsbibliotek <i>Anna Ekenberg & Karin Jäppinen</i>	292
Del V – Konstnärlig utsmyckning	
Smideskonstverket Bollande egyptiska danserskor <i>Karin Törngren</i>	303
Svävar, driver <i>Helena Isoz</i>	305
Korssittande flickan som statyett <i>Suzanne Lundvall</i>	309
Författarförteckning	312

Pedagogisk forskning

*Lars-Magnus Engström, Håkan Larsson,
Suzanne Lundvall & Karin Redelius*

Den idrottspedagogiska forskningen i Sverige tog fart mycket tack vare ett medvetet strategiskt arbete av landets nestor inom området, Lars-Magnus Engström (1938-2014). I föreliggande kapitel beskriver Lars-Magnus, eller Mange, som han helst ville bli kallad, inledningsvis sina tankar om arbetet med att utveckla den idrottspedagogiska verksamheten vid GIH. Mange skriver utifrån ett personligt perspektiv i jag-form. Därefter belyser han, tillsammans med Håkan Larsson, Suzanne Lundvall och Karin Redelius det senaste kvartsseklets frukter av detta pionjärarbete.

Utvecklingen av en miljö för idrottspedagogisk forskning vid GIH

Forskningsgruppen för pedagogisk idrottsforskning (PIF) vid GIH utgör numera en väletablerad, livaktig och produktiv miljö. Medlemmar av gruppen har publicerat ett femtontal avhandlingar och åtskilliga internationella artiklar. Progressionen i verksamheten är påfallande och det regelbundna forskningsseminariet samlar ett 20-tal deltagare med doktorander och handledare. De sistnämnda utgörs för närvarande av en professor, en professor emeritus, två docenter och ett antal disputerade lärare och doktorander. Men starten för dryga 25 år sedan var mycket blygsam. Hur gick det egentligen till att bygga upp en fungerande forskningsmiljö? Vilka var de viktigaste förutsättningarna? Som initiativtagare till forskningsgruppen, och dess ledare fram till 2005, ska jag försöka svara på frågorna och då särskilt uppmärksamma det som är av mer generell karaktär.

För att etablera en forskningsmiljö är enligt min mening tre beting-

elser centrala: att det finns en professor på plats, att det finns intresserade studenter (helst doktorander) och att det finns rimliga finansieringsmöjligheter. För att få forskningsmiljön levande och produktiv tillkommer givetvis mycket annat men låt oss börja med dessa premisser.

Att en *anställd professor* (d.v.s. inte en befordrad) var tidigare en viktig förutsättning för ett forskningsområdes utveckling berodde inte bara på dennes förmodade vetenskapliga kompetens och handledningsförmåga. Inrättandet av en professur vittnade om lärosätets uttalade vilja att satsa på kunskapsområdet och därmed ikläda sig ett ansvar för dess fortsatta existens. Professorn fick härigenom ansvar för ämnesområdets utveckling, större möjligheter att få forskningsstöd och locka till sig doktorander samt möjlighet att bli invald i olika forskningsråd och nämnder et cetera, och därmed få ett visst inflytande.

Jag erhöll min professur i beteendevetenskaplig idrottsforskning med inriktning mot idrottspedagogik 1983. Det var den första "idrottsprofessuren" inom det samhällsvetenskapliga området som inrättades i Sverige och den blev placerad på Lärarhögskolan i Stockholm. GIH var under flera år, innan den åter blev en självständig högskola 1992, organisatoriskt knuten till Lärarhögskolan i Stockholm. Jag fick därför en naturlig koppling till detta lärosäte.

Då, i mitten på åttiotalet, infann sig två viktiga frågor: hur locka till sig *doktorander* (i mitt fall i pedagogik med intresse för idrottsrelaterad forskning) och hur skulle dessa, liksom forskningen, finansieras? Starten blev trevande. Man måste komma ihåg att forskningsområdet knappast fanns på den akademiska kartan. Min lösning blev att starta idrottspedagogiska utbildningar som tillval inom ramen för befintliga fristående kurser i pedagogik och på det sättet komma i kontakt med intresserade studenter. Den första doktoranden som rekryterades på detta sätt, Rolf Carlson, dök upp i mitten av 1980-talet och disputerade 1991. Därefter följde Per Nilsson, som disputerade 1993.

Inledningsvis gick det ganska trögt, det måste erkännas, men under 1990-talets början kunde betydligt fler rekryteras genom denna utbildningsverksamhet, bland andra Birgitta Fagrell, Bengt Larsson, Karin Redelius, Johan Arnegård, och senare även Jenny Svender och Åsa Liljekvist. Till forskningsgruppen anslöt vid mitten av nittioalet också Håkan Larsson, Suzanne Lundvall, Jane Meckbach och Åsa Bäckström.

Samtliga tio doktorerade sedan under 2000-talet. Räknar vi med de två som erhöll sin doktorsexamen under nittioalet återfinns flertalet av dessa 12 nu som lektorer (6), docenter (2) eller professorer (2) vid GIH.

En seminariserie och forskningsgrupp startades således i blygsam skala upp i slutet av åttiotalet och fick några år senare, i början av nittioalet, en betydligt fastare form samtidigt som grundutbildningen i idrottspedagogik utvecklades och utvidgades. De studenter som lockades till denna, och skrev sina examensuppsatser inom området, utgjorde således inledningsvis stommen i forskningsgruppen.

I slutet av 1980-talet och början av 1990-talet öppnades *finansiella möjligheter* att inrätta doktorandbefattningar med idrottspedagogisk inriktning vid både Lärarhögskolan och GIH. Därtill kom ett finansiellt stöd från Centrum för idrottsforskning och andra externa anslagsgivare. Till bilden hör också att *lärarytbildningarna successivt akademiserades* med ökade krav på disputerade lärare som följd. Samtidigt kom *nya befördringsmöjligheter* för adjunkter att bli lektorer. Båda förändringarna lockade många lärarytbildare till forskarutbildningen. Nu fanns således de tre förutsättningar som nämndes inledningsvis på plats: en professor, studenter (doktorander) och i viss mån finansiering. Men hur gör man för att utveckla en levande och produktiv forskningsmiljö?

Det mest fundamentala för en forskningsgrupps existens och utveckling är *seminarieverksamheten*. För att bli effektiv bör den vara regelbunden och bestå av i princip samma deltagare vid varje tillfälle. Detta för att få kontinuitet i verksamheten. Som deltagare i seminariet kan man därför inte dyka upp när man har lust. Närvaron kräver dessutom arbetsinsatser inför och under seminariet.

Hur seminariet leds är självklart av avgörande betydelse för stämning under seminariet men också för en forskningsgrupps sammanhållning och utveckling. Vissa komponenter i detta ledarskap har varit särskilt viktiga för mig. Det bör vara ett manuskript från en av deltagarna som är utgångspunkt för diskussionen (detta för att "tvinga fram" produktion av texter). Seminariedeltagarna förutsätts ha läst och reflekterat över texten. Seminarieledaren fördelar ordet så att alla får komma till tals och undviker att ge synpunkter på varje inlägg (vilket kan uppfattas som tillrättavisande och förminska också övrigas ansvar) utan koncentrerar sig på att föra diskussionen framåt och med jämna mellanrum sammanfatta och kommentera. Klimatet ska präglas av öppenhet och

tolerans för olika synpunkter, stora som små. Alla ska känna att de har något meningsfullt att bidra med och det gemensamma syftet med seminariet ska vara att positivt bidra till den aktuella textens förbättring, vilket naturligtvis också innebär att kritiska synpunkter framförs. Målet är vidare att alla ska uppleva att de lärt sig något viktigt.

Men hur gör man för att få alla seminariedeltagare att delta med intresse? Det första som ska nämnas är att om man upplever att man får gehör för sina inlägg så ökar naturligtvis ambitionen att medverka. En förutsättning är förstås att man förstår vad som står i manuskriptet och vad som sägs, vilket i sin tur förutsätter att man har *gemensamma teoretiska referensramar* eller åtminstone är tillräckligt insatt i den aktuella teorin. Viktigt är därför att *skapa en begreppsvärld som man delar och som möjliggör fördjupade analyser*. I PIF-gruppens fall har perspektivet ofta varit kultursociologiskt, med bland annat Pierre Bourdieu och Michel Foucault som inspirationskällor.

Stor betydelse för forskningsmiljöns uppbyggnad, och för ”produktionen av doktorer och vetenskapliga artiklar”, är att det finns en tillräckligt stor ”*kritisk massa*” av aktiva forskare, som i seminarieform och i handledarskap stöttar, samverkar och utvecklar varandra. För PIF-gruppens del dröjde det till slutet av nittioalet innan en sådan dynamik inom gruppen uppstod. Därmed ökade också handledarkompetensen, vilket gjorde tydliga avtryck i antalet doktorsavhandlingar. Handledarskapet kunde nu också fördelas på fler. Under 1990-talet disputerade två personer men under 2000-talets första decennium disputerade inte mindre än nio personer. Hittills har sedan 2010 tre personer doktorerat. Och fler är på väg. Att få en forskningsgrupp att fungera och producera är utan tvekan ett långsiktigt projekt.

Avslutningsvis vill jag ta upp några saker som jag anser har varit av stor betydelse för forskningsgruppens utveckling. Först något som hittills inte alls berörts och det är den *vetenskapliga kvaliteten* på det som publiceras. Att den ska vara hög är en förutsättning för gruppens existensberättigande. Publiceras inget av värde självdör verksamheten. Forskningsgruppens gemensamma uppdrag är att ta fram och systematisera ny kunskap, som är av betydelse för kroppsövningskulturen och för dess roll i samhället.

Genom de arbetsformer jag ovan beskrivit blir alla deltagare i seminariet bidragande till de avhandlingar och de vetenskapliga artiklar som

publiceras. Därigenom blir man också *delaktig i framgången*. I en fungerande forskningsgrupp gläds man över andras framgångar. Den som doktorerar eller får en artikel publicerad blir också en förebild för dem som inte hunnit så långt och kan också bidra till känslan ”kan hon så kan jag”.

För att skapa samhörighet och tillit till varandra är verksamheter, som vid första anblicken framstår som improduktiva, viktiga. Här har (vilket har varit en medveten strategi från min sida) fikapauser ingått liksom ”postseminarier”, som innebär att de som vill går ut och ”tar en öl” tillsammans efter seminariet, samt gemensamma lunchpromenader. Till detta kan också räknas årliga större tillställningar då även livskamraten deltar. Många har vittnat om vilken stor betydelse dessa ”vid-sidan-om-verksamheter” har haft för trivseln och för känslan av mening och sammanhang i arbetet. Men betydelsen har inte bara varit social utan många diskussioner under dessa sammankomster har också tydliga avtryck i den vetenskapliga produktionen, kanske till och med varit avgörande.

Inledningsvis i forskningsgruppens utveckling var problemet att bygga upp en tillfredsställande kompetens i gruppen och en tillräckligt stor kritisk massa, vilket krävde långsiktig planering och tålmodigt arbete. Nu när verksamheten är framgångsrik med många kompetenta forskare, handledare och doktorander, och en omfattande produktion, kan intrycket bli att den är självgående. Detta är dock en villfarelse. Många utmaningar väntar när det gäller ledarskap, planering av forskning och forskningsansökningar, handledning av doktorander och forskningsrapportering samt inte minst att se till att den kunskap som erövrats även kommer medborgarna till del. En viktig utmaning blir också att i en stor och växande forskningsgrupp få sammanhållningen och gemenskapen att fungera. Jag känner en stor tillförsikt att Håkan Larsson i samverkan med övriga handledare kommer att möta dessa utmaningar med stor framgång.

Doktorsavhandlingar från PIF-gruppen

1990-talet: De första avhandlingarna ser dagens ljus

Under det tidiga 1990-talet började den forskningsmiljö som Lars-Magnus Engström var i färd med att bygga upp att bära frukt. Hans två

första doktorander blev då klara med sina doktorsavhandlingar. Först ut var Rolf Carlson som i maj 1991 i GIH:s aula försvarade avhandlingen *Vägen till landslaget: En retrospektiv studie av framgångsrika ungdomar i sju idrotter*.

I studien, som blivit klassisk och som idag drygt 20 år senare fortfarande utgör en viktig referenspunkt, riktades fokus mot hur utvecklingsprocessen till elitidrottare ser ut. Avhandlingens inriktning speglar tidsandan och var ett resultat av den debatt som började föras under 1980-talet – och som fortfarande pågår – om hur idrott bäst ska utformas för barn. De frågor som då diskuterades handlade till exempel om: Tidig specialisering – är det nödvändigt för att bli bra? Vad innebär talang? Hur kan ett litet land som Sverige fostra så många världsstjärnor? Den senare frågan hade Rolf ägnat särskilt intresse redan i sin licentiatavhandling som blev klar 1987, och som inriktades mot att förklara det ”svenska tennisundret”.

I doktorsavhandlingen granskades vägen till toppen i sju olika idrotter (brottnings, fotboll, ishockey, handboll, längdskidåkning, orientering och simning). Urvalet bestod av drygt 350 män och kvinnor fördelade på en landslagsgrupp och en kontrollgrupp, den senare bestående av personer som vid 12 till 16 års ålder presterat på en liknande nivå som landslagsgruppen men som senare inte nått samma framgångar. De frågor som låg till grund för studien och som, trots att de då besvarades, fortsätter att debatteras är: Vilka är de barn som blir bäst i idrott och hur ska deras framgångar förklaras? Beror framgången på medfödda förutsättningar, som går att urskilja tidigt, eller är det träningens uppläggning och intensitet och den miljö som idrottarna vuxit upp i som är förklaringen? När började de träna och på vilket sätt har de tränat under uppväxtåren? Specialiserade sig de unga tidigt eller höll de på med flera idrotter?

Resultaten visar att de framgångsrika ungdomarnas väg till toppen inte alls gått via tidigt urval och tidig specialisering. Tvärtom bedrev de flesta många olika idrotter under uppväxttiden och de valde sin huvudidrott först i 15-16 årsåldern. De hade idrottat i föreningar där de trivts och känt sig trygga och de hade haft ledare som de hyst förtroende för. De flesta landslagsutövare kom från mindre orter och de hade inte upplevt något krav från omgivningen på att lyckas, varken från tränare eller från föräldrar. De kunskaper som denna avhandling bidrog med har

betytt mycket för insikten om hur föreningsidrott bör utformas. Den la också grunden för Riksidrottsförbundets idéprogram *Idrotten Vill*, som kom 1995, där de riktlinjer som ska gälla – och som fortfarande gäller – för barn- och ungdomsidrottens utformning anges.

Näst i tur att doktorera under Lars-Magnus Engströms handledning blev Per Nilsson. I juni 1993 la han fram avhandlingen *Fotbollen och moralen: En studie av fyra allsvenska fotbollsföreningar*. Även denna studie handlar om barns och ungdomars föreningsidrottande, men nu var det moralfrågor, fair play och (o)benägenheten att följa regler som stod i fokus. På ett mer övergripande plan sökte avhandlingen bidra med en djupare förståelse av idrottens roll som uppfostringsmiljö – vilka normer och värderingar lär man sig, både medvetet och omedvetet, genom att idrotta? I det här specifika fallet: vad lär sig manliga fotbollsspelare om vad som anses vara viktigt och mindre viktigt, hederligt och ohederligt, moraliskt och omoraliskt? Kan det variera i olika föreningsmiljöer och förändras det med stigande ålder?

För att besvara dessa frågor gjordes en omfattande datainsamling, både av fotbollens historiska framväxt och av det sammanhang som tävlingssidrotten formades av och den befintliga miljön i fyra allsvenska fotbollsföreningar (IK Brage, GAIS, IFK Göteborg, Malmö FF). Det senare studerades bland annat genom analyser av regelefterlevnaden bland herrspelare i nämnda föreningars senior-, junior- och ungdomslag. Totalt innebar det att cirka 200 spelare besvarade ett formulär som – enkelt beskrivet – handlade om tre frågor rörande regler: Hur är det? Hur borde det vara? Hur gör du?

Ett kort svar på dessa komplexa frågor är att i princip samtliga spelare anser att det är viktigt att följa och respektera fotbollens regler men att de flesta (särskilt de äldre spelarna) ändå tillstår att de spelar ojuste och bryter mot regler när matchsituationen så kräver. Benägenheten att följa regler eller ej är beroende av en pågående inlärningsprocess där det som tas för givet av en pojklagspelare, att följa regelboken och spela juste, inte är lika självklart för en äldre spelare. Att så är fallet beror på att seniorspelets krav och preferenser med ålder och erfarenhet, som Per skriver, ”inkorporeras till en i kroppen lagrad handlingsberedskap” och att ”en känsla för praktiken stegvis inplanteras i spelarna”.

Vilka är de praktiska implikationerna av studien – hur ska man gå till väga för att vidta åtgärder mot ojuste spel? En viktig slutsats i avhand-

lingen är att idrottens roll som fostrare inte bara kan reduceras till en fråga om ledarstil eller om att ha goda förebilder. Vad man lär sig måste också relateras till ett större sammanhang som handlar om vilka värde- och statushierarkier, traditioner och organisatoriska villkor – om vilken kultur – som råder.

Ett annat viktigt bidrag med avhandlingen – för forskningsgruppens utveckling på GIH såväl som för den samhällsvetenskapliga idrottsforskningens utveckling i Sverige – var det teoretiska ramverk som Per introducerade. För att förstå hur fotbollens värden och normer reproduceras mellan generationer, och för att analysera hur en känsla för spelet och för vad som förväntas efter hand införlivas och förkroppsligas hos idrottsutövare, använde han en begreppsapparat som utvecklats av den franske sociologen Pierre Bourdieu. Genom att tillämpa ett kultursociologiskt perspektiv och teoretiska verktyg som fält, kapital och habitus på ett fruktbart sätt la Per med denna avhandling grunden för en rad efterföljande studier, där Bourdieus tänkande kom att utgöra en betydelsefull utgångspunkt.

2000-talet: En ketchup-effekt ifråga om doktorsavhandlingar

Under 1990-talet blev alltså två doktorander i pedagogik klara med sina avhandlingar. De inspirerade många och under Lars-Magnus Engströms goda ledarskap följde ytterligare en rad doktorander i Rolfs och Pers spår. Under det första decenniet av det nya århundradet producerades nästan en avhandling per år i pedagogik med idrottsinriktning. Ytterligare elva forskarstuderanden som ingick i PIF-gruppen blev färdiga doktorer. Två av dessa kan kallas Engströms "akademiska barnbarn" då Per Nilssons tämligen snabbt meriterade sig och blev handledare (till Håkan Larsson och Åsa Bäckström). I det följande ges en kortfattad beskrivning av de frågor och den tematik som de doktorsavhandlingar som producerades mellan åren 2000 och 2009 behandlade.

De små konstruktörerna. Flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete – så var namnet på Birgitta Fagrells avhandling från år 2000. Som titeln antyder handlar studien om hur barn konstruerar, eller skapar sin förståelse av vad som anses manligt och kvinnligt, och om vad som förväntas av män och kvinnor i olika sammanhang: när det gäller i) kroppen – hur den ska se ut och vad den ska användas till, ii) idrotten – vilka som är de rätta utövarna av oli-

ka idrotter, iii) familjen – vad den består av och vem som gör vilka sysslor och, slutligen, iv) arbetet – vem som förväntas jobba med vad. I avhandlingen framkommer att även barn har könsstereotypa föreställningar och att dessa är starkare på ett abstrakt än på ett konkret plan, det vill säga de blir mindre framträdande då barn uttalar sig om egna erfarenheter och upplevelser. Birgittas avhandling och teoretiska resonemang runt genus blev startskottet för en mängd framtida studier, där det blev självklart att anlägga ett genusperspektiv på det som studerades.

Även i Håkan Larssons avhandling som kom snart efter, år 2001, stod frågor om genus och idrott – om vad som anses manligt och kvinnligt i förhållande till idrott – i förgrunden. Titeln lyder *Iscensättningen av kön i idrott: En nutidshistoria om idrottsmannen och idrottskvinnan*, och den handlar – enkelt uttryckt – om hur vår förståelse av oss själva som män och kvinnor skapas genom utövandet av idrott. Syftet var att studera hur manlighet och kvinnlighet konstrueras i olika (idrotts)sammanhang. Tre skilda typer av material analyserades: intervjuer med friidrottande tonåringar och deras tränare, texter av idrottsideologisk karaktär samt idrottsrelaterade avhandlingar publicerade 1950-1990. Den övergripande tematiken handlar om hur synen på och kunskap om kön, kropp och sexualitet förhåller sig till makt och dominansförhållanden. Med en sådan ansats introducerade Håkan en ny fransk teoretiker, Michel Foucault, och ett nytt perspektiv, det poststrukturalistiska, och det kom att få stor betydelse för forskningsgruppens framtida inriktning och framgång.

Studier om den föreningsdrivna barn- och ungdomsidrotten och, inte minst, om vad man lär sig av att bedriva idrott – förutom idrott – har varit ett kontinuerligt kunskapsintresse för forskningsgruppen. Karin Redelius avhandling från 2002, *Ledarna och barnidrotten: Idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran*, utgjorde en förlängning av Per Nilssons inledande fråga om vad idrotten fostrar till. Fokus riktades mot idrottsledare för barn och ungdomar för att belysa vilka de är, hur de ser på idrott och på sitt uppdrag och vad de vill förmedla till de unga de tränar. Syftet var att analysera vad som värdesätts inom barn- och ungdomsidrotten: Premieras prestation och framgång eller lagkänsla och samarbete? Är rörelseglädjen och leken i fokus eller dominerar det seriösa och allvarsamma? Och hur vill ledarna att barnen ska bete sig?

Studiens perspektiv var kultursociologiskt och genusteoretiskt och gav ett väsentligt bidrag till frågan om vad som kännetecknar idrotten som uppfostringsmiljö.

Den fjärde doktorsavhandlingen som producerades av medlemmar i forskningsgruppen på lika många år i början av 2000-talet var Suzanne Lundvall och Jane Meckbachs *Ett ämne i rörelse: Gymnastik för kvinnor och män i lärarutbildningen vid Gymnastiska Centralinstitutet/Gymnastik- och idrottsbögskolan under åren 1944-1992*. Som titeln anger handlar studien om idrottslärarutbildningen och om hur ett specifikt innehåll, gymnastikämnet i detta fall, har formats och omformats över tid. De data som samlades in bestod av verksamhetsrapporter och andra skrivna dokument samt intervjuer med tidigare anställda liksom av filmsekvenser från lärosätets årliga uppvisningar (en del av dessa går att beskåda på den CD som följer med avhandlingen). Följaktligen har delar av materialet bearbetats genom en visuell analys, vilket gav en god introduktion till ett nytt forskningsområde – kroppsövningens estetik. Avhandlingen gav också värdefulla inblickar i hur och varför en viss kroppsövningskultur förändras över tid med avseende på omfattning och innehåll.

Om ovanstående avhandling delvis var en resa tillbaka i tiden, var den nästkommande desto mer inriktad mot att belysa några av nutidens trender – skateboard och snowboard. I studien *Spår: Om brädskidkultur, informella lärprocesser och identitet*, som kom 2005, undersöker Åsa Bäckström hur mening skapas genom brädåkande liksom hur lärande går till och vad man lär sig (förutom att åka bräda). Tematiken i Åsas avhandling ligger i gränslandet mellan ungdomskultur- och idrottsforskning. Metoden är etnografisk och fältanteckningar av olika slag såväl som intervjuer, tidskrifter, videofilmer och nätsidor utgör det rika empiriska underlag som analyserats. Brädskid utövas av unga, ofta enbart i åsyn av unga och, åtminstone när det gäller skateboard, ofta också på platser som normalt inte byggts eller iordningsställt för idrottsutövande. En av avhandlingens styrkor var således att fokus riktades mot att förstå hur lärande sker i en idrottslig miljö som, för ovanlighetens skull, inte organiseras och leds av vuxna.

Även nästkommande avhandling kretsade kring ett nutida fenomen och handlar om 2000-talets intresse för upplevelseidrotter, eller så kallade äventyrssporter. År 2006 blev Johan Arnegård klar med studien *Upplevelser och lärande i äventyrssport och skola*. I de intervjuer som Johan

gjorde med klättrare, offpiståkare och hängflygare framkom att många upplevde *flow* då de utövade sin sport – de var intensivt närvarande i nuet, fokuserade och lyckliga! Slutsatsen var att ett sådant tillstånd är pedagogiskt gynnsamt och underlättar för lärande. I avhandlingen ställs därför även frågan om elever i grundskolan någonsin har liknande flowupplevelser. Svaret som gavs är att det händer att skolelever känner ett engagemang, att de är fokuserade och upplever glädje, och att detta särskilt är i samband med undervisning i de praktiskt-estetiska ämnena. En viktig pedagogisk slutsats är därför att om både kroppen och sinnena är med – och om man själv känner att man styr och har kontroll över aktiviteten – kan en stor tillfredsställelse infinna sig hos skolelever och förutsättningarna för lärande är då särskilt goda.

År 2008 kom Bengt Larssons avhandling *Ungdomarna och idrotten: Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer*. De centrala frågorna var: Vilka fritidsvanor har 16-åringar och vilken ställning har idrott i ungdomars liv? Är, och i så fall på vilket sätt, ungdomarnas idrottsvanor relaterade till deras socioekonomiska och etniska bakgrund? Hur påverkar lokala förhållanden ungdomars idrottande? Avhandlingens tematik berör idrottens tillgänglighet; om hur livsvillkoren inverkar på ungdomars möjligheter att bedriva idrott och i vilka former utövandet kan ske. Slutsatsen är att utsikterna att bedriva idrott är begränsade för stora grupper av ungdomar i samhället. Och än värre är att föreningsidrotten, det vill säga den idrott som stöds med offentliga medel, är den idrottsform där deltagandet i störst utsträckning är villkorat. En hög socioekonomisk position ökar nämligen benägenheten att föreningsidrotta. Det är ett av flera viktiga bidrag med avhandlingen – och ett bidrag som inte minst manar till idrottspolitiska åtgärder.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det under perioden 1991 till 2008 producerades nio doktorsavhandlingar inom ramen för forskningsgruppens verksamhet. De flesta var inriktade mot att belysa skilda aspekter av idrottsrörelsens föreningsdrivna verksamhet, men i ett par stod idrottsläroret ut i förgrunden. Studiernas teoretiska ansatser var ofta inspirerade av sociologiskt färgade perspektiv men frågeställningarna var pedagogiska. Främst handlade de om att på olika sätt belysa och öka kunskapen om de lärande- och påverkansprocesser som sker i och omkring människors idrottsutövande.

PIF-gruppens signum växer fram

Efter hand som verksamheten inom PIF-gruppen fick en allt fastare form och i och med att produktionen av doktorsavhandlingar kom igång på allvar, så kom även gruppens vetenskapliga profil att tydliggöras. När Mange Engström startade den idrottspedagogiska forskningen mot 1960-talets slut, dominerade psykologiska perspektiv inom pedagogikforskningen. Efter hand kom de vetenskapliga referensramarna inom pedagogiken successivt att förskjutas mot sociologisk teoribildning och så skedde även inom idrottspedagogiken. Håkan Larsson beskriver i sitt kapitel "Den levda kroppen och fysisk aktivitet som social erfarenhet – om framväxten av teorin om idrottens praktiker" i *Leve idrottspedagogiken! En vänbok tillägnad Lars-Magnus Engström* (HLS Förlag, 2005) hur Manges förståelse av människors fysiska aktivitetsvanor successivt förändrades. Perspektivet försköts från ett psykologiskt och positivistiskt perspektiv, via ett interaktionistiskt till ett kultursociologiskt perspektiv. Denna förskjutning märks även hos de doktorander som Mange handledde. Den teoretiska referensramen i Rolf Carlsons avhandling *Vägen till landslaget* (1991) utgörs av Urie Bronfenbrenners ekologiska, eller interaktionistiska, modell. I Per Nilssons avhandling *Fotbollen och moralen* (1993) är det istället Pierre Bourdieus kultursociologiska begrepp som kommer till uttryck. Även om Bourdieus begreppsapparat inte används i alla de påföljande avhandlingarna, så gör den det i flera redan nämnda (Redelius, 2002; Arnegård, 2006; B. Larsson, 2008), liksom i ytterligare några som kommer att beröras nedan (L. Larsson, 2009; Backman, 2010). Däremot kan man nog säga att det övergripande perspektivet i alla gruppens avhandlingar, åtminstone fram till skrivande stund, i någon mening är kultursociologiskt

Under det kultursociologiska paraplybegreppet ryms en rad olika teori- och begreppsbildningar. Påfallande många av forskarna i PIF-gruppen har "fallit för" fransk teoribildning. En annan fransk ledstjärna, utöver Bourdieu, har filosofen och idéhistorikern Michel Foucault varit (H. Larsson, 2002; Svender, 2012; Liljekvist, 2013). Flera av avhandlingarna har inkluderat ett genusperspektiv, antingen på ett genomgripande plan (Fagrell, 2000; H. Larsson, 2001; Svender, 2012), eller som en aspekt av studien (Redelius, 2002; Lundvall & Meckbach, 2003; Bäckström, 2005; B. Larsson, 2008; L. Larsson, 2009). I fokus för

den kultursociologiska ansatsen står idrottsverksamhetens *kultur*, det vill säga de normer och värden som präglar verksamheten och som måste accepteras och läras av deltagarna för att verksamheten ska bli meningsfull för dem. Inom kulturforskningen finns alltid ett *här* och ett *nu*, det vill säga, forskningen syftar inte till att peka på några allmänna lagbundenheter och heller inte till att dra några generella slutsatser (men möjligen inom ramen för ett socialt, kulturellt och historiskt *här* och *nu*). *Förståelse* är mer centralt än förklaring inom denna forskning, åtminstone vad gäller orsaksförklaringar.

En annan central aspekt inom den kultursociologiska forskningen är det *kritiska* synsättet. Detta synsätt inverkar på hur forskarna i PIF-gruppen förstår idrotten, liksom vilket förhållningssätt de ska ha till "den praktiska idrotten". Det senare får konsekvenser för vilka slutsatser och "rekommendationer till praktiker" som forskningen mynnar ut i. I det kritiska synsättet ryms en ganska tydlig uppdelning mellan forskare och praktiker. Forskningen syftar inte endast till att kartlägga och presentera de synsätt på verksamheten som dominerar inom idrotten. En viktig aspekt är att presentera *ny förståelse* för de villkor som inverkar på barns, ungdomars och vuxnas deltagande, där verksamheten gestaltas på ett nytt och gärna oväntat sätt. Successivt har en strävan vuxit fram bland forskningsgruppens medlemmar att vara idrottens "kritiska vänner" samtidigt som man aktivt sökt samverka med idrottsrörelsen och skolan i olika frågor.

Att vara idrottens kritiska vänner innebär att forskarna i PIF-gruppen tar på sig rollen av att vara något av "djävulens advokater" i frågor som är viktiga för idrottens utveckling ur ett pedagogiskt och samhällsligt perspektiv. Det kan gälla barns fostran och barns och ungas möjligheter till inflytande och delaktighet i beslut i idrottsliga sammanhang, såväl i skolan som på fritiden. Det kan gälla jämställd idrott. Och det kan gälla vuxnas möjligheter att delta i motions- och rekreationsidrott. I linje med den kultursociologiska forskningens ambitioner att skapa *ny förståelse* (snarare än "rätt" förståelse) syftar den kritiska forskningen till att föreslå tolkningar som annars i idrottsliga sammanhang lätt bortses ifrån, eller "glöms bort". I grund och botten syftar den kritiska forskningen till att hjälpa, snarare än att stjälpa, idrottsverksamheterna. Idrott i skolan och arbetslivet samt på fritiden är värd att kämpa för och utveckla.

På senare tid har den sociologiskt inriktade forskningen i PIF-gruppen kompletterats med ett didaktiskt perspektiv där undervisnings- och läroprocesser i skolämnet idrott och hälsa står i fokus. En ambition med denna forskningsinriktning har varit att "minska gapet" mellan forskning och praktik/praktiker. Delvis har denna problematik lösts genom att anta verksamma lärare i idrott och hälsa till forskarutbildning i idrottsvetenskap. Delvis har den också lösts genom att forskarna sökt sig till ny teoribildning. Lärandeforskningen dominerades länge av behavioristisk och kognitivistisk teoribildning, men under de senaste två decennierna har en ny typ av teoribildning – den sociokulturella teorin – vuxit fram; en teori vari lärande förstås som situerat i ett socialt, kulturellt och historiskt grundat här och nu, det vill säga utifrån utgångspunkter som på ett gynnsamt sätt gått att länka till den kultursociologiska teoribildning som dominerat inom PIF-gruppen. På så sätt har det blivit möjligt för flera av gruppens forskare, bland annat Håkan Larsson, Suzanne Lundvall, Jane Meckbach och Karin Redelius, att bedriva kritisk forskning om idrott utifrån kultursociologiska utgångspunkter parallellt med idrottsdidaktisk forskning om idrott och hälsa utifrån sociokulturella utgångspunkter.

De stora forskningsprojekten

PIF-gruppens utveckling var initialt länkad med produktionen av doktorsavhandlingar. Men forskning har även bedrivits av gruppens disputerade lärare. Efter hand som gruppen har etablerat sig på forskningsfältet, har även arbetet med större forskningsprojekt ökat.

MOL: Motion och livsstil – en 38 årig uppföljningsstudie

På sätt och vis startade den svenska idrottspedagogiska forskningen år 1968. Då vände sig Lars-Magnus Engström till 91 slumpmässigt utvalda skolklasser i åk 8 i Malmöhus, Örebro, Stockholms och Västerbottens län med ett frågeformulär kring ungdomars inställning till skolämnet gymnastik (det dåvarande namnet på ämnet) och idrottsaktiviteter under fritiden. De drygt 2000 personerna var då i 15-årsåldern. Förnyad kontakt och informationsinsamling har sedan tagits med samma undersökningsgrupp vid ytterligare sex tillfällen. Vid det senaste tillfället,

2006/2007, då cirka 1500 personer besvarade ett frågeformulär, uppgick bortfallet till 23 procent – 38 år efter den första datainsamlingen. Studien har avrapporterats i ett tiotal böcker, i svenska vetenskapliga artiklar samt i ett 15-tal internationellt publicerade artiklar. De resultat som presenteras i det följande gäller således en undersökning av samma individer från 15 till 53 års ålder, det vill säga en uppföljning på 38 år.

Studiens huvudsyfte var att kartlägga motionsvanornas omfattning och inriktning samt belysa hur olikheter i idrottsliga erfarenheter under barn och ungdomsåren, liksom också skillnader i social bakgrund och nuvarande social position, avspeglas i motionsvanorna i medelåldern. Teoretisk utgångspunkt för analysen av förändringar och olikheter i ungas och medelålders kvinnors och mäns livsstilar har tagits i Bourdieus teoretiska referensram och begrepp.

Det mest iögonfallande, och kanske mest oväntade, resultatet var att det med hjälp av uppgifter från 15-års ålder, om social bakgrund (kulturellt kapital), bredd av idrottserfarenheter och gymnastikbetyg, gick att göra en förhållandevis säker prognos om motionsvanor 38 år senare, medan omfattning av idrottsutövning och medlemskap i idrottsförening var av försumbar betydelse. Att specialisera sig på endast en eller två idrotter under ungdomsåren tycks inte utgöra den optimala förberedelsen för en fysiskt aktiv livsstil som medelålders.

Det råder heller ingen tvekan om att motionsutövning i medelåldern är tydligt relaterad till social position (utbildningskapital). Att man ska träna för att förbättra sin hälsa och för att kontrollera och disciplinera sin kropp, tycks således falla samhällets övre skikt i smaken. Motionsvanorna var mest utbredda bland högskoleutbildade i stadsmiljö, där flera i vänskapskretsen hade samma intresse, och minst utbredda bland lågutbildade som bodde i glesbygd med få vänner som motionerade. Skillnaderna är iögonfallande. Här ska också nämnas att intresse för natur och friluftsliv var tydligt kopplat till motionsutövning.

Det utbud av aktiviteter, som erbjuds denna medelålders generation (födda 1953), tycks företrädesvis vara anpassat till medelklassens livsstil och till vad som i denna sociala kategori igenkänns som värdefullt och statusgivande. Motionsutövning är socialt och kulturellt impregnerad och kan därmed också utgöra en social markör.

Det samband som erhöles mellan bredden i idrottserfarenheter från ungdomsåren, i skola och på fritid, och motionsvanor långt senare i livet

leder till slutsatsen att barn bör ges tillfälle till erfarenheter och lärande av en rad skiftande aktiviteter. Skolans ämne idrott och hälsa, som alla barn har erfarenheter av, blir här av central betydelse. För idrottsrörelsens del måste fler dörrar öppnas, och hållas öppna. Barnen måste ges möjlighet att prova på och lära sig fler idrotter. För att bredda det idrottsliga lärandet måste idrottsföreningarna samarbeta istället för att konkurrera.

SIH: Skola-Idrott-Hälsa

År 2001 påbörjades vid GIH en för Sverige och i internationella sammanhang unik flervetenskaplig datainsamling, benämnd Skola-Idrott-Hälsa (SIH-studien). Utgångspunkten för studien var livsstilsförändringar i västvärlden som medfört minskad fysisk aktivitet, trots att människans behov av fysisk aktivitet kvarstår. Samhällsutvecklingen medförde en oro för barns och ungdomars hälsa ur såväl ett kort- som långsiktigt perspektiv. I utgångspunkterna för SIH betonades också den betydelse fysisk aktivitet och motorisk träning har för barns och ungdomars sociala och personliga utveckling.

Efter en ansökan från professor Lars-Magnus Engström och professorsgruppen vid dåvarande Idrottshögskolan (nuvarande GIH), blev högskolestyrelsen övertygad om att GIH var ett lärosäte som skulle ta ansvar för ett dylikt flervetenskapligt projekt. Projektet låg väl i linje med högskolans uppdrag. Inte sedan 1970-talet och *Västeråsstudien* hade lärosätet, under P-O Åstrands och Olle Halldéns ledning, riktat ett mer fördjupat och långsiktigt intresse mot barns och ungas livsstilsfrågor. Inledningsvis kom SIH att finansieras av GIH, därefter har uppföljningsstudierna i hög grad externfinansierats med medel från Vetenskapsrådet och Centrum för idrottsforskning. SIH genomfördes initialt med forskare från GIH, dåvarande Lärarhögskolan i Stockholm, Stockholms universitet och Karolinska Institutet. Sedan 2004 har i princip samtliga involverade haft någon form av anställning på GIH. Vetenskapligt huvudansvarig har över åren professor Lars-Magnus Engström (pedagogik) varit, initialt med stöd från professorerna Björn Ekblom (fysiologi), Jan Lindroth (idrottshistoria) och Per Renström (idrottsmedicin). Projektledare har varit Gunilla Brun Sundblad (2001-2010), Suzanne Lundvall (2001, 2007-2010) och Erik Backman (2002).

Det övergripande syftet med SIH-studien var (och är fortsatt) att kartlägga villkoren för barns och ungdomars fysiska aktivitet i skola

och på fritid, belysa omfattningen av denna aktivitet samt undersöka vilka medicinska, fysiologiska och sociala konsekvenser som olikheter i fysisk aktivitet medför. Av särskild vikt var att studera förändringar över tid och med stigande ålder samt att belysa betydelsen av skilda uppväxtvillkor för omfattning och inriktning av fysisk aktivitet i olika former.

I basstudien, SIH 2001, samlades data in från cirka 2000 elever i åldrarna 9, 12 och 15 år, från slumpmässigt utvalda skolor i hela landet. Eleverna, som gick i skolår 3, 6 och 9, genomförde fysiologiska, motoriska och idrottsmedicinska tester. Antropometriska data (bland annat längd och vikt) registrerades och eleverna fick dessutom besvara två enkäter. Den ena enkäten berörde elevernas inställning till idrott och annan fysisk aktivitet, i vilken omfattning de var idrottsligt och på annat sätt fysiskt aktiva samt mer övergripande fritidsvanor och levnadsvillkor. Den andra enkäten var av allmän medicinsk karaktär med frågor om upplevt hälsotillstånd och idrottsskador.

Fyra olika uppföljningsstudier har genomförts hittills: SIH 2002, 2004, 2007 och 2010. Arbetet med data från SIH 2010 pågår fortfarande, bland annat inom ramen för doktorandprojekt kring motorisk kompetens respektive ungas medlemskap inom organiserad idrott under uppväxtåren. Fem avhandlingar (Sandahl, 2005; Ekblom, 2005; Jansson, 2007; Brun Sundblad, 2006, Thedin Jakobsson 2014) och en mängd internationella och nationella artiklar samt två antologier (*Mellan Nytt och Nöje*, 2004; *Idrottsdidaktiska utmaningar*, 2007) har utgått från SIH-data. Därtill har projektet redovisats i tre temanummer i Svensk idrottsforskning, 2002:3, 2004: 4 och 2008: 4, utmynnat i ett stort antal kandidat- och magisterarbeten samt, från 2013, även mastersarbeten.

Genom de olika studierna börjar en bild av hur villkoren för och omfattningen av barns och ungas aktivitetsmönster under 2000-talets inledning ser ut och hur detta har förändrats över uppväxtåren. Nedan följer ett kortare axplock av resultat från de genomförda studierna.

Den fysiska aktiviteten hos svenska barn och ungdomar varierar avsevärt såväl mellan enskilda individer som mellan skolor. Mer än var tredje flicka och pojke i 15-16-årsåldern bedömdes ha en fysisk aktivitetsnivå som *inte* var tillräcklig för att upprätthålla en god hälsostatus. De elever som var fysiskt inaktiva på sin fritid var inte heller aktiva på lektionerna i idrott och hälsa. De hade också sämre studieresultat. De flesta eleverna blev medlemmar i en förening vid 7-8 års ålder. I den un-

dersökta gruppen var cirka hälften medlemmar vid 15-16 års ålder och runt en tredjedel kvarstod i gymnasieåldern.

Det motoriska testet visade att 10 procent av eleverna torde ha svårt att klara av de uppnåendemål i skolämnet idrott och hälsa som då fanns stipulerade för år 5 och 9. Resultaten beträffande allsidig motorisk kompetens pekar på starka samband mellan motorisk förmåga och grad av fysisk aktivitet.

Det återfanns också avsevärda inbördes skillnader mellan skolorna när det gällde förekomst av värk och upplevd dålig hälsa. Framförallt rapporterade flickor ökad ohälsa med stigande ålder. Bland de elever som deltog i basstudien, och som nu är unga vuxna, framkommer i ännu opublicerade data att den fysiska aktiviteten har stor betydelse för de ungas upplevelse av hälsa och välbefinnande. Skillnaderna mellan pojkar och flickors upplevelse av hälsa minskar också med åren. I intervjudata framkommer att rutiner som regelbunden fysisk aktivitet och/eller medverkan i organiserad idrott bidrar till en känsla av kontroll och ökat fokus i vardagen, vilket bidrar till minskad oro och stress.

Beträffande ämnet idrott och hälsa deltog majoriteten av de undersökta eleverna i undervisningen. Eftersom långt ifrån alla elever är fysiskt aktiva på sin fritid, talar detta för att ämnet har stor betydelse för elevernas totala fysiska aktivitetsgrad. Med åldern minskade dock den positiva inställningen till ämnet. Spridningen av tid till förfogande för idrottsämnet var år 2001 mellan 40 minuter/vecka till 140 minuter/vecka för de undersökta skolorna. Den vanligast förekommande tidsrymden för idrottsämnet var 2 x 60 minuter/vecka. När eleverna skulle uttrycka sig om meningen med ämnet handlade det om ett tillfälle till fysisk aktivitet. De uppfattade framförallt att de lärde sig idrottsliga aktiviteter samt att man fick motion och bra kondition av att delta i ämnet.

I lärarstudierna från 2001 och 2007 angav lärarna en bred målsättning med ämnet men att de arbetade mot en rad begränsande yttre ramfaktorer: brist på tid, stora elevgrupper, dåliga lokaler och många arbetsuppgifter. Ämnesinnehållet var dock överraskande lika, oavsett hur mycket eller lite tid lärarna hade till förfogande.

Slutligen visar SIH-studien att fysiskt aktiv skolpendling, det vill säga att gå eller cykla till skolan, utgör en ansevärd och viktig volym av fysisk aktivitet i relation till de rekommenderade nivåerna av fysisk aktivitet för barn och ungdomar. Detta resultat, tillsammans med övriga

data, kom att synliggöra att begreppet vardagsmotion också behöver inkluderas i studiet av barns och ungas fysiska aktivitets- och livsstilsvanor.

SIH innehåller redan nu en unik databank där livsstilens, och då särskilt den fysiska aktivitetens, betydelse för hälsotillståndet kan följas från barnåren upp till vuxen ålder. Det har utgjort en mycket viktig plattform för stora delar av PIF-gruppens forskningsfrågor, meritering och möjligheter till externfinansiering av andra projekt, exempelvis för forskarskolan i idrott och hälsas didaktik (FIHD, nedan) samt andra projekt där skolämnet varit i fokus. Dess framtid är i skrivande läge osäker. Som alltid 'står och faller' forskningsprogram med hur finansieringen kan säkerställas. Ett är dock klart, SIH har satt det 200-åriga lärosätet på kartan vad gäller kunskap om skolämnet idrott och hälsa samt barns och ungas villkor och förutsättningar för fysisk aktivitet, upplevd hälsa, motorik och livsstilsvanor.

KIS: Kön-Idrott-Skola

Mot bakgrund av förändringar i kursplanen för ämnet idrott och hälsa samt den strävan i läroplanens allmänna del att "motverka traditionella könsmonster", påbörjades i början av 2000-talet arbetet med det så kallade KIS-projektet. En ansökan gjordes till Vetenskapsrådet, och utfallet blev positivt. Forskningsprojektet (där Per Nilsson, Birgitta Fagrell, Håkan Larsson och Karin Redelius medverkade) beviljades drygt 3 miljoner kronor miljoner under perioden 2001-2004.

Akronymen KIS står för *Kön-Idrott-Skola*, men projektets officiella benämning var *Konstruktionen av kön och synen på kroppen i skolans idrottsundervisning*. Namnet ger en signal om studiens ambition och vetenskapliga perspektiv. En av ansatserna i KIS-projektet var att undersöka hur denna kön konstrueras i undervisningen samt att analysera och diskutera vilka konsekvenser föreställningar om kön får för flickors och pojks lärande och syn på sig själva. En vidare målsättning var att skapa underlag för ett fortsatt samtal om själva praktiken, det vill säga om innehållet i och formerna för undervisningen.

Studien tog avstamp i modern genusteori, huvudsakligen så kallad konstruktionistisk sådan. En strävan var att överskrida klyftan mellan traditionella strukturella och fenomenologiska perspektiv. För den speciellt intresserade läsaren hänvisas här framför allt till arbeten av Pierre

Bourdieu, Michel Foucault och Judith Butler och deras efterföljare samt till den fenomenologiska traditionen efter "kroppsfilosofen" Maurice Merleau-Ponty. En grundläggande utgångspunkt i KIS-projektet var att det inte är fruktbart att tala om flickor och pojkar, kroppar och könsskillnader utan att sätta in dessa i ett undervisningssammanhang.

Könsskillnader, och även möjligheterna att bryta traditionella könsmonster, är alltid en konsekvens av sammanhanget; av hur själva praktiken utformas. Antagandet är således att det är undervisningen, dess innehåll (i termer av aktiviteter) och arbetsformer som skapar könsskillnader genom att de värden som omhuldas i dessa aktiviteter och arbetsformer ofta är behäftade med traditionella föreställningar om manlighet och kvinnlighet. Sådana föreställningar genererar i sin tur uppfattningar om vilka som kan och vilka som inte kan aktiviteten ifråga samt vilka man måste anpassa för och vilka som har erfarenhet av denna aktivitet.

De könsmonster som kan iakttas då man studerar undervisning i idrott och hälsa är komplexa. Några av de viktigaste slutsatserna från KIS-projektet är att det som värdesätts i ämnet (utan att det nödvändigtvis värdesätts i den nationella kursplanen) i stor utsträckning uttrycker värden som traditionellt förknippas med manlighet. Dessa värden och föreställningar kommer till uttryck:

- i urval av undervisningsinnehåll, om man med det menar olika fysiska aktiviteter ofta inlånade från tävlingsidrotten som bär en maskulin prägel
- i de synsätt på manlighet och kvinnlighet som framträder i sätten att undervisa: till exempel benägenheten att hylla maskulina prestationer, samtidigt som kraven för och förväntningar på flickor sänks
- i de synsätt på manlighet och kvinnlighet som visar sig i betygsättningen: att mätbara prestationer, gärna när det gäller styrka, uthållighet och idrottsliga resultat, premieras framför estetiska uttryck och reflektion
- att pojkar och flickor i förhållande till dessa föreställningar och värden ofta hittar olika sätt att utöva motstånd, framför allt att pojkar kan vara fysiskt aktiva, men inte precis på det sätt som läraren avser, och att flickor drar sig undan och lägger sig på en "lagom" nivå.

Trots idrottslärares tämligen goda insikter i detta "spel", medför en pragmatisk inställning bland lärarna till hur problematiska pojkar och

flickor ska hanteras att genusordningen underblåses och upprätthålls, snarare än utmanas. Att på ett mer grundläggande sätt utmana genusordningar skulle innebära att man också utmanar föreställningar om vilket innehåll, vilka arbetssätt och vilka bedömningsgrunder som är eftersträvansvärda i ämnet. En slutsats i KIS-projektet blev att det är den typen av förändringar som måste ske för att skapa ett ämne där kön inte har någon betydelse för utvecklingen av en positiv syn på idrott och på den egna kroppen.

KIS-projektet renderade i en ansevärd mängd artiklar i internationella vetenskapliga tidskrifter, rapporter och populärvetenskapliga artiklar. Projektet medverkade till att stärka och profilera gruppen, och det utgör ett viktigt bidrag till den vetenskapliga kunskapsuppbyggnad om ämnet idrott och hälsa som påbörjades under 2000-talet.

SKOJ

Delvis som en följd av arbetet med KIS-projektet fick GIH och PIF-gruppen i uppdrag av Skolverket att utreda hur genus och eventuellt andra sociala faktorer inverkar på flickors och pojkars möjligheter att nå målen i idrott och hälsa. Medel från Skolverket möjliggjorde för lektorerna Birgitta Fagrell, Jane Meckbach, Karin Redelius och Suzanne Lundvall att bedriva forskning i projektet. Därtill anställdes Susanne Johansson, fil.mag. i sociologi, som projektassistent. Håkan Larsson ledde projektet, som snabbt kom att benämnas SKOJ-projektet (SKolverket Och Jämställdhet). SKOJ-projektet var sammansatt av tre delstudier, en kartlägningsstudie med kvantitativa data från Skolverket och från ett frågeformulär, en intervjustudie där 17 lärare i idrott och hälsa i Mälardalen och stockholmsområdet deltog samt en observationsstudie i stockholmsområdet där undervisningen med sex klasser i årskurs 9 observerades under fyra lektioner.

Studien sattes in i ett sociokulturellt sammanhang, där Pierre Bourdieus begreppsapparat kombinerades med ett antal didaktiska frågor, framför allt kring undervisningsupplägg och urval av aktiviteter på lektionerna. Resultatet av analysen rapporterades till Skolverket sommaren 2010 i internrapporten "Jämställda villkor i idrott och hälsa – med fokus på flickors och pojkars måluppfyllelse". Denna internrapport kom att bilda huvudsakligt underlag för Skolverkets rapport *På pojkars planhalva? Ämnet idrott och hälsa ur ett jämställdhets- och likvärdighetsperspek-*

tiv (Skolverket, 2010). Viktiga slutsatser av studien var att jämställdhetsproblematiken i idrott och hälsa inte bör behandlas som en isolerad fråga, utan i så stor utsträckning som möjligt sättas i relation till ämnesdidaktiska överväganden. En tydlighet kring målen med ämnet och undervisningen samt ett medvetet och allsidigt urval av lektionsaktiviteter bidrar till att jämställa flickors och pojkars möjligheter att nå godkänt i idrott och hälsa. Studien påvisade också de skilda villkor som gäller på olika skolor. Det ter sig lättare att skapa en kunskapsinriktad undervisning – som hänger samman med små skillnader i betyg mellan flickor och pojkar – med en homogen elevgrupp, särskilt om eleverna kommer från privilegierade samhällsgrupper (svensk bakgrund, akademiskt utbildade föräldrar). I skolor med mer heterogena elevgrupper, där många elever kommer från mindre privilegierade samhällsgrupper, verkar undervisningen bli mer aktivitetsinriktad (och präglad av tävlingsidrott) – och där blir även skillnaderna i betyg mellan flickor och pojkar större. Såväl kartlägningsstudien som observationsstudien antydde emellertid att elevernas sociala position är den mest utslagsgivande faktorn, relativt sett mer än både kön och härkomst.

KUL: Kunskap-Undervisning-Lärande

I efterdyningarna av skolreformen 1994 och parallellt med den ökande akademiseringen inom idrottslärarytbildningen, kom forskningen om skolämnet idrott och hälsa att skjuta fart. Den tidiga forskningen, ovan gestaltad i form av SIH- och KIS-projekten, bedrevs i huvudsak inom ramen för sociologiska (ofta genusteoretiska) och läroplansteoretiska perspektiv. Denna forskning gav ovärderlig kunskap om situationen i ämnet idrott och hälsa, men den teoretiska referensramen matchade inte helt de intressen för ämnesdidaktik och frågor om lärande som uppstått i branschen. Under hösten 2007 tog Håkan Larsson vid GIH och Eva Olofsson vid Umeå universitet initiativet till en workshop, förlagd till Umeå, där forskare från hela landet diskuterade ”Teoretiska utmaningar om/i/för idrott och hälsa”. Workshopen mynnade 2008 ut i en ansökan om forskningsmedel till Vetenskapsrådet för projektet ”Idrott och hälsa – ett ämne för lärande?”, ett samverkansprojekt mellan GIH (Håkan Larsson och Karin Redelius) samt universiteten i Göteborg, Umeå och Örebro, där GIH är huvudman (vetenskaplig ledare var Håkan Larsson). Konkurrencen om forskningsmedel hos Vetenskapsrå-

det är emellertid hård och det krävdes tre försök innan ansökan, bifölls.

Våren 2011 startade arbetet i projektet, populärt kallat KUL-projektet (Kunskap – Undervisning – Lärande), som kom att vägledas av socio-kulturella teorier om undervisning och lärande. Videoobservationer, intervjuer och dokumentanalyser genomfördes under läsåret 2011-2012 på åtta skolor, en högstadieskola och en gymnasieskola på de i projektet ingående orterna. Studien fick en kvalitativ inriktning, där särskilt intresse riktades mot händelser under lektionerna som, med utgångspunkt i den teoretiska referensramen, kunde sägas vara kritiska för vad elever lär sig i undervisningen i idrott och hälsa. Både lärare och elever fick, i samband med intervjuerna, möjlighet att titta på och kommentera särskilda händelser under de videofilmade lektionerna. Denna metodik gav forskargruppen möjligheter att kombinera objektiverande analyser av de videofilmade händelserna med analyser av lärares och elevers upplevelser av samma händelser. På så sätt kunde de ämnesdidaktiska analyserna av undervisnings- och lärprocesser också ges en mer praxisnära dimension än vad som hittills varit fallet i forskningen om idrott och hälsa.

Forskningen inom KUL-projektet pågår fortfarande, men de preliminära analyserna antyder att undervisningen i ämnet idrott och hälsa i Sverige alltjämt präglas av den innehållsstyrning som förelåg i skolsystemet före skolreformen 1994. Lärare i idrott och hälsa kommunicerar främst undervisningens *innehåll* till eleverna, inte vad eleverna ska lära sig av ett visst innehåll. Planeringen präglas i stor utsträckning av att ett visst innehåll ska "hinna med" under ett läsår och eleverna bedöms ofta på basis av närvaro och inställning till undervisningen (för betyget godkänt), eller av hur väl de bemästrar olika typer av idrotter (för betyget mycket väl godkänt). Resultaten från KUL-projektet antyder således att lärare, givet den rådande målstyrningen, i större utsträckning behöver kommunicera de mål som ska uppnås och vilka lärobject som eleverna ska studera. Resultaten pekar vidare på ett behov av utvecklingsarbete när det gäller bruket av det centrala innehållet för att ge eleverna möjligheter att uppnå målen respektive när det gäller bedömning av kunskapskvaliteter.

Den tredje generationens idrottspedagogiska avhandlingar

Produktionen av idrottspedagogiska doktorsavhandlingar fortsatte i jämn takt mot slutet av 2000-talets första decennium och in i 2010-talet. Det huvudsakliga ansvaret för handledningen hade nu övertagits av Håkan Larsson och Karin Redelius. Först ut bland dessa avhandlingar var Lena Larssons studie *Idrott och helst lite mer idrott. Idrottslärostudenters möte med utbildningen*. Handledare var Håkan Larsson, och det innebär att hon var Manges första ”akademiska barnbarnsbarn”. Handledare var även Jane Meckbach. Liksom Suzanne och Jane några år tidigare riktade Lena fokus mot idrottsläroutbildningen, men den här gången var det inte primärt gymnastikämnet som granskades utan idrottslärostudenters (och delvis även läroutbildares) erfarenheter av och föreställningar om utbildningen. Lena kunde konstatera att det som värdesattes av studenter (och även av läroutbildare) ligger väl i linje med de traditioner, normer och värderingar som kännetecknat idrottsläroutbildningen genom historien. Att utmana den rådande kulturen verkade inte vara aktuellt, även om en del av studenternas för givet tagna föreställningar om utbildningen och det kommande yrket förvisso utmanas under utbildningen. Idrott är vad de förväntar sig att utbildningen ska handla om – och vad de upplever att den handlar om – men som de likväl skulle vilja ha än mer av. Avhandlingen ger förstås inte det slutgiltiga svaret på hur en idrottsläroutbildnings innehåll ska utformas, men den ger ett värdefullt bidrag till diskussionen om vilka ämneskunskaper och ämnesdidaktiska kunskaper en lärare i idrott och hälsa behöver.

Ett år senare, 2010, presenterade Erik Backman, som även han handleddes av Håkan Larsson, sin avhandling *Friluftsliv in Swedish physical education – a struggle of values. Educational and sociological perspectives*. Erik, som från 2002 var verksam som läroutbildare vid Lärarhögskolan i Stockholm, hade då redan – 2007 – hunnit lägga fram en licentiatuppsats med titeln *Teaching and learning friluftsliv in physical education teacher education*. En viktig medspelare i arbetet med avhandlingen blev Johan Arnegård, som med sina kunskaper om friluftsliv och Pierre Bourdieus begreppsvärld kom in som andre handledare mot slutet av processen. Erik kunde i sin studie av idrottsläroares och idrottsläroutbildares syn på friluftsliv i idrott och hälsa peka på en pedagogisk problematik rörande synen på vad som är det legitima friluftslivet. Inom läroutbild-

ningen, och som en följd av detta delvis även bland lärare i idrott och hälsa, omhuldas ett avancerat och ofta expeditionsliknande friluftsliv. Detta synsätt möter ”den krassa verklighet” som föreligger vid de flesta av landets skolor, där förutsättningarna inte medger utövandet av något sådant friluftsliv. Denna krock kan möjligen förklara den i allt väsentligt minskande förekomsten av friluftsvksamheter vid våra skolor. Som framgår av titeln skrev Erik sin avhandling på engelska och därigenom kunde en opponent känd på den internationella arenan anlitas: den brittiske utbildningssociologen och idrottspedagogen John Evans. *Friluftsliv in Swedish physical education – a struggle of values* var även den första sammanläggningsavhandlingen i PIF-gruppen. Avhandlingen bestod av fyra artiklar publicerade i internationella vetenskapliga tidskrifter och en sammanfattande ”kappa”.

Månaderna runt nyåret 2013 presenterade två idrottspedagoger från PIF-gruppen sina avhandlingar. Båda dessa studier kan teoretiskt och metodiskt rubriceras som diskursanalyser med inspiration hämtad hos Michel Foucault. Först ut var Jenny Svender, som var verksam i PIF-gruppen mellan 2004 och 2012 och som handledes av Karin Redelius, med Mange Engström som andre handledare. Jennys avhandling *Så gör(s) idrottande flickor. Iscensättningar av flickor inom barn- och ungdomsidrotten*, hade sin upprinnelse i en uppföljning av statens satsningar på barn- och ungdomsidrotten inom det så kallade *Handslaget*. Avhandlingen, som byggde vidare på Birgitta Fagrells och Håkan Larssons studier om idrott och genus tio år tidigare, innefattade analyser av särskilda projektsatsningar som enligt *Handslagets* målformuleringar syftade till att ”främja flickors idrottande”. Avhandlingens centrala frågor blev: Vad innebär det att främja flickors idrottande i svensk idrott idag? Hur gestaltas de flickor som är i behov av stöd? Jenny fann att flera behjärtansvärda insatser görs – och har gjorts – för flickor inom den svenska idrottsrörelsen, men satsningarna präglas många gånger av stereotypa synsätt på flickor – och därigenom även på pojkar och på vad som antas krävas av en ”riktig” idrottare. Flickor antas ofta vara i behov av stöd för att kunna, eller vilja, fortsätta idrotta, men varur detta behov uppstår är ingen viktig fråga för idrottsrörelsen. Trots att många flickor förutsätts vara i behov av stöd, så utgör de ibland också en tillgång – en inte sällan outnyttjad sådan – för idrottsrörelsen: som ledare. Delar av studien publicerades även i en internationell tidskrift (*Sport, Education and Society*, 2012). Efter disputationen har Jenny fått tillfälle att praktiskt arbeta

vidare med sina nyvunna kunskaper inom ramen för en anställning som idrottsutvecklare vid RF:s kansli.

På andra sidan nyåret 2013 disputerade Åsa Liljekvist, med Håkan Larsson och Birgitta Fagrell som handledare, på avhandlingen *Rum för rörelse. Om kroppens bildning och utbildning i skolans gymnastiksalor*. Åsa började i PIF-gruppen som forskningsassistent åt Mange Engström runt år 2000. Arbetet med avhandlingen kring gymnastiksalor påbörjade hon 2004. Efter sin utbildning till lärare i idrott och hälsa var Åsa under ett par år verksam som idrottslärare och började då fundera över hur lokalernas utformning, inte minst gymnastiksalen, påverkade eleverna och hennes sätt att bedriva undervisning i idrott och hälsa. I avhandlingen, som bygger på analyser av lokaler för idrott och hälsa, bland annat de som finns på GIH och de som finns vid ett antal skolor i stockholmstrakten, undersöker Åsa de potentiella betydelse som är inskrivna i utformningen av lokalerna. Vad säger lokalerna om den verksamhet som ska bedrivas i dem? I mötet mellan lokaler och verksamhet materialiserar, enligt Åsa, tre diskurser: en tävlingsdiskurs, en träningsdiskurs och en övningsdiskurs. Mer vardagligt uttryckt kan man säga att lokalerna "säger till" lärare och elever: "här ska tävlas!", "här ska tränas!" (i allt väsentligt fysisk träning, till exempel kondition) eller "här ska motoriken övas!" Utformningen av lokalerna, som kan liknas vid en läroplan i sten, förklarar delvis svårigheterna med att förändra undervisningen vid införandet av nya styrdokument. I skrivande stund arbetar Åsa på Skolinspektionen med att följa upp verksamheten i idrott och hälsa i landets skolor.

PIF-gruppens medverkan i forskarskolor

I takt med att utbildningen på forskarnivå expanderade, såväl i idrottsliga som i utbildningsmässiga sammanhang, kom även PIF-gruppen att bli involverad i utvecklingen av forskarskolor i idrottsvetenskap respektive idrott och hälsa.

Nationella forskarskolan i idrottsvetenskap, NFI

Den Nationella forskarskolan idrottsvetenskap (NFI) kom till stånd hösten 2008 efter ett enträget arbete med att uppmärksamma bland andra Vetenskapsrådet (VR) på att det fanns ett nytt vetenskapligt äm-

nesfält som i princip saknade egen forskarutbildning. Efter en tredje ansökan, med fil dr Owe Stråhlman och professor Göran Patriksson, Göteborgs universitet, som huvudsökande, beslutade VR om en tilldelning på 10,8 miljoner kronor till de sex medverkande lärosätena: Göteborgs universitet, Malmö högskola, Gymnastik- och idrottshögskolan, Karlstads universitet, Linnéuniversitetet samt Umeå universitet.

Forskarskolan har över dess verksamhetsperiod letts av Patriksson och Stråhlman tillsammans med styrgrupp som från GIH:s sida representerades av Jane Meckbach och Suzanne Lundvall. Arbetet i styrgruppen har omfattat att skapa en miljö för forskarskolans verksamhet, bland annat genom att säkerställa verksamhetens ramverk och kvalitetssäkring, samt att ta fram studieordning, studieplaner och kursplaner. De totalt 11 doktoranderna inom NFI var i flera fall verksamma högskoleadjunkter inom befintliga idrottsutbildningar eller tidigare studenter inom sport management- och tränarskapsprogram. Inriktningen på NFI-doktorandernas arbeten berör ett brett spektra av forskningsfrågor inom hälsopromotion, idrott och hälsa, sport management och sport coaching. Vid GIH har tre av de doktorander som följt NFI tillhört PIF-gruppen: Magnus Ferry, Anna Tidén och Gunnar Teng.

En utvärdering av NFI pågår, där inte minst framtidsfrågor kring idrottsvetenskap som forskarutbildningsämne utgör en viktig del. Hur kan man bibehålla och stärka den idrottsvetenskapliga miljön i ett litet land som Sverige? Och hur kan man fortsatt samordna kurser, kvalitetssäkring och finansiering? En konkret effekt av forskarskolans verksamhet är att den har bidragit till att bana väg för idrottsvetenskap som forskarutbildningsämne. Idag har fyra av de sex medverkande universitetet/högskolorna erhållit eller beslutat om examensrättighet i ämnet idrottsvetenskap. För GIH:s del har NFI bidragit starkt i utvecklingen av forskarutbildningen i idrottsvetenskap.

FIHD: Forskarskolan i idrott och hälsas didaktik

Forskarskolan i idrott och hälsas didaktik (FIHD) har sin upprinnelse i statens behov av att kvalitetshöja svensk skola. Våren 2011 beslöt regeringen att en åtgärd skulle bestå i att forskarutbilda verksamma lärare. Vetenskapsrådet (VR) skulle vara den myndighet som tilldelade medel till satsningen på praktiktäna ämnesdidaktiska forskarskolor. Regeringens pressmeddelande löd: *Staten satsar på forskarutbildning av lärare.*

Tidigare satsningar hade under ett antal år främst bestått av en kompetensutveckling av lärare i idrott och hälsa inom ramen för det så kallade Lärarlyftet, det vill säga kortare poänggivande kurser på grund- och avancerad nivå som tillhandahållits av universitet och högskolor.

VR beslutade om att tilldela 19 forskarskolor medel och bland dessa fanns FIHD, ett samverkansprojekt mellan GIH, Malmö högskola och Örebro universitet. FIHD består idag av 15 doktorander med placering på de tre lärosätena (fem/lärosäte), en styrgrupp och ett stort antal handledare. Huvudansvarig är professor Håkan Larsson. Forskarutbildningen omfattar 120 hp, varav 45 hp utgörs av kurser och 75 hp av arbete med ett forskningsprojekt som redovisas i form av en licentiatuppsats. Doktoranderna är fortsatt anställda på sin vanliga arbetsplats. Studierna sker i en takt av 80 procent, med 20 procent ”institutionstjänstgöring” på skolan där man arbetar till vardags. Utbildningen ska bidra till att bygga upp skolämnet idrott och hälsas didaktiska kunskapsbas och öka antalet lärare med utbildning på forskarnivå. Vid GIH antogs följande lärare till FIHD: Béatrice Gangneben Gibbs, Marie Graffman-Sahlberg, Rickard Håkansson, Jenny Kroon och Kerstin Nilsson.

Inom en relativt kort tidsram har så en forskarskola i ämnesdidaktik etablerats. Det är en historisk satsning på verksamma lärare i idrott och hälsa som saknar motsvarighet internationellt. Avsikten med forskarskolan är att stärka praxisnära didaktisk forskning med fokus på undervisning och elevers lärande. Utifrån denna inriktning har kurser och projekt designats i samverkan mellan doktorand och handledare. Forskningsområdena berör allt från betyg och bedömning, lärprocesser i relation till specifika områden som att lära sig orientera, lära sig tänka, agera och resonera kring fysisk hälsa, till hur datorstyrda, animerade dansspel kan användas (och påverkar) undervisning och lärande i dans. Forskarskolan är ”mitt i” sin verksamhetsperiod. Om cirka ett år ska de första doktorandernas arbeten bedömas och examen avläggas. Intressanta erfarenheter har redan nu gjorts kring det svåra, och ibland utmanande, i att förändra en frågeställning från en pedagogisk fråga till en vetenskaplig. Utmaningen har handlat om att forskarstuderande har behövt lämna ett kunskapsintresse av mer tillämpad karaktär till förmån för ett smalare och ”undersökningsbart” kunskapsfokus. Onekligen speglar det sistnämnda spänningen mellan den vetenskapliga forskningens krav och den praktiska undervisningens behov.

Forskarskolan har visat sig vara så värdefull för den interna utvecklingen av de tre lärosätenas ämnesdidaktiska miljöer och för utvecklingen av skolämnet med dess lärarutbildning, att ytterligare en ansökan om en ny forskarskola har lämnats in till VR för att möjliggöra en fortsättning på en forskarutbildning för verksamma lärare. I skrivande stund har beslut om eventuell tilldelning ej kommit. Betydelsen av statens satsning på att forskarutbilda lärare lär debatteras fortsatt i media och bland verksamma lärare (och föräldrar). För PIF-gruppen kan konstateras att ämnesdidaktiken blivit en etablerad och efterfrågad del av verksamheten.

Med framtiden i blickfånget

Mange Engström pekade inledningsvis på de utmaningar som ligger i att få en framgångsrik verksamhet att fortsätta blomstra. Navet i PIF-gruppens verksamhet har trots allt doktoranderna och deras arbeten, inklusive doktorandseminarierna, varit. Det är alltså med glädje vi kan konstatera att återväxten när det gäller nya doktorander inom gruppen är god. Flera av dem har nyligen disputerat och andra är i slutskedet av avhandlingsarbetet och kommer sannolikt att disputeras inom en snar framtid. Detta gäller följande personer:

Gunn Nyberg har bedrivit ett idrottsdidaktiskt projekt kring frågan: "Vad kan man när man kan" utöva en viss rörelse? Handledare har varit Håkan Larsson tillsammans med Ingrid Carlgren vid Stockholms universitet. Studien har genomförts inom ramen för en praktisk kunskapsstradition, med en begreppsapparat utvecklad av teoretiker som Gilbert Ryle och Michael Polanyi.

Magnus Ferry, doktorand inom NFI, har bedrivit ett idrottspedagogiskt och -sociologiskt projekt kring expansionen av idrottsträning i skolan. Handledare har varit Håkan Larsson tillsammans med Jane Meckbach. Den teoretiska referensramen för denna studie står att finna i Pierre Bourdieus begreppsapparat.

Gunnar Teng har bedrivit ett idrottsdidaktiskt projekt kring kollaborativt lärande i bollspel i en mellanstadieklass. Handledare har varit Håkan Larsson tillsammans med Jane Meckbach. Studiens teoretiska referensram har inspirerats av praktisk epistemologisk analys.

Matthis Kempe-Bergman har bedrivit ett idrottspedagogiskt och sociologiskt projekt kring manliga idrottsledares syn på jämställdhet och på jämställd idrott. Handledare har varit Karin Redelius och Håkan Larsson. Poststrukturalistisk teoribildning utgör referensram för denna studie.

Britta Thedin Jakobsson har som nämnts ovan bedrivit ett idrottspedagogiskt och -sociologiskt projekt kring vilka ungdomar som fortsätter att idrotta och varför de gör det, delvis inom ramen för SIH-projektet. Handledare har varit Karin Redelius tillsammans med Lars-Magnus Engström och Suzanne Lundvall. Även denna studie hämtar teoretiskt näring ur Pierre Bourdieus arbeten, men har också inspirerats av Aaron Antonovskys salutogena ansats.

Anna Tidén bedriver ett idrottsdidaktiskt projekt av begreppsutvecklande karaktär. Genom teoretiska och empiriska studier syftar projektet till att ge begreppet "allsidig rörelseförmåga" en tydligare gestalt, och att ytterligare bearbeta resultat från det så kallade NyTidstestet, inom ramen för SIH-projektet. Handledare är Karin Redelius och Suzanne Lundvall.

I mitten eller i början av sina forskarstudier befinner sig följande doktorander: Susanne Johansson (en idrottssociologisk studie av intima relationer mellan idrottstränare och -aktiva), Lena Svennberg (en idrottsdidaktisk studie av idrottslärares bedömningspraktik), Anna Efverström (en idrottspedagogisk studie av hur elitidrottare upplever det förebyggande dopingarbetet) och Jonas Mikael (en idrottsdidaktisk studie av friluftsliv i skolan).

Inom FIHD har fem verksamma lärare i idrott och hälsa bedrivit sina forskarstudier. Dessa är Béatrice Gibbs, Marie Graffman-Sahlberg, Rickard Håkanson, Jenny Kroon och Kerstin Nilsson. Fyra av dessa praxisnära idrottsdidaktiska studier om undervisning, lärande och bedömning i idrott och hälsa har avslutats hittills.

Vi kan alltså konstatera att den snöboll som Mange Engström satte i rullning för några decennier sedan, idag växt till sig rejält. Idrottspedagogiken vid GIH har etablerat sig på den nationella såväl som den internationella arenan. Till de utmaningar som Mange nämner i sitt inledande avsnitt kan fogas en förhoppning om att den stora snöbollen kan sätta nya spännande och intressanta snöbollar (läs: forskningsinriktningar) i rullning. Om ytterligare ett kvartssekel har vi kanske svaret på denna fråga.